

Ahsikes'te
Karahanlı
Hükümdarı
Şerefüddeve
Ebû'l-Muzaffer
Arslan Han
adına 410'da (1019)
basılmış
gümüş sikke
(İstanbul
Arkeoloji Müzesi,
Teşhir, nr. 999)

Türk (Karahanlı) devrine yakın bir zamanda, yani henüz Fergana'nın başşehri iken gördüler. Karahanlılar devrinde Ahsikes, Şaş ırmağının (Siriderya) kuzey kıyısında, dağlarla çöl arasındaki ağaçlık bir vaha içinde, iç ve dış şehirden (medîne ve rabaz) teşekkül eden çift surlu ve dört kapılı mâmur bir şehirdi. İdarî makam iç şehir surları içinde, Siriderya ırmağına bakan bir uçurumun üstünde bulunan çok müstahkem kalede idi. Cami-mescid etrafında büyük imaretler mevcuttu; evler de tahta ve balçıklandı. Nehirden getirilen sular sokaklarda arkılar içinde akıyor ve havuzlarda toplanıyordu. Kazılarda Hâkanî devrine ait büyük bir hamamın kalıntıları bulunmuştur. Ahsikes'te Hâkanî dönemine ait arkeolojik malzeme çok zengindir ve bu durum şehrin o devirde, İpek yolu üzerinde önemli bir kervan merhalesi ve bir kültür-sanat merkezi olduğunu göstermektedir. XI-XII. yüzyılda Ahsikes'te Hâkanî hükümdarlarının sikkeleri de basılıyordu. Yine bu devirde, taşıdıkları Ahsikesî nisbesinden bu şehirli oldukları anlaşılan hadis, lugat ve tarih âlimleri ile mutasavvıflar da yetişmiştir.

Karahıtay ve Moğol istilâları sırasındaki savaşlarda zarar gördüğü anlaşılan Ahsikes, 1218'de Moğol idaresine geçti. Karahıtay ve Moğol devrinde Türkistan'da eski dinlerin canlanması ile Ahsikes İslâmî ilim merkezi olma vasfını kaybetmiş gibi görünmektedir. Timur-lular'dan Ömer Şeyh Mirza, Fergana hükümdarı iken Ahsikes'i başşehir yapmış ve 1494'te orada ölmüştür. Ahsikes'te babasının yerine tahta geçen Hindistan fâtihi Bâbü, hâtıralarında şehri bugünkü harabeye benzer şekilde anlatmaktadır. Bâbü zamanında bir dereceye kadar mâmur kalan Ahsikes'in, komşu Namangan'ın büyümesiyle gittikçe terk edildiği anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Havkal, *Kitâbü Şüretü'l-arz*, Kahire, ts., s. 420; Makdisî, *Ahsenü't-tekâşim*, s. 271; Semânî, *el-Ensâb*, I (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemânî), Haydarâbâd 1961-66 — Beyrut 1400/1980, s. 132-133; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 120-122; Babur, *Vekayi* (trc. ve nşr. Reşit Rahmeti Arat), Ankara 1943, I; W. Barthold, *Turkestan v epoxu Mongol'skago naşestviye*, Petrograd 1898, I, 132; a.mlf., "Ahsiket", *İA*, I, 226; a.mlf., "Fergana", *İA*, IV, 558-565; E. Chavannes, *Documents sur les Turcs Occidentaux*, Petrograd 1903, s. 148; A. N. Bernştam, *Istoriko-arxeologičeskie očerki Tsentral'nogo Tyan'shanya i Pamiro-Alaya*, Moskova 1952, s. 233, 237, 244, 246-247; W. Fuchs, "Huei-cho's Pilgerreise", *Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften*, Berlin 1938, s. 452; A. M. Belenitzkiy v.dğr., *Srednevekoviy gorod Sredney Azii*, Leningrad 1973, I, 61, 201-204; Emel Esin, *İslâmiyet'ten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslâm'a Giriş*, İstanbul 1978, s. 232.

EMEL ESİN

AHSİKESİ

(الاحسيني)

Ebû Abdillâh Hüsâmeddin Muhammed b. Muhammed b. Ömer el-Ahsikesî (ö. 644/1246-47)

Hanefî fakihî.

Mâverâünnehir Hanefî fukahası arasında önemli bir yeri vardır ve özellikle fıkıh usulüne dair muhtasar eseriyle tanınmıştır. Hayatı hakkında fazla bilgi vermeyen kaynaklar, Muhammed b. Muhammed el-İdî el-Buhârî ve Muhammed b. Ömer en-Nevcâbâzî'nin (Nevhâbâzî-Nücâbâzî) kendisinden fıkıh tahsil ettiklerini kaydederler.

Hüsâmeddin el-Ahsikesî'nin fıkıh usulüne dair *el-Müntehab fi usûli'l-mezheb* adlı eseri, lakabına nisbetle *el-Müntehabü'l-Hüsâmî* adıyla meşhur olmuştur. Birçok yazma nüshası bulunan eser defalarca basılmıştır (Leknev 1877; M. Fâiz Gankûhî'nin *et-Ta'liku'l-hâmî* adlı şerhiyle, Leknev 1317; Mevlevî Muhammed İbrâhim'in hâşiyesiyle, Leknev 1318, 1324; Nizâmeddin el-Kureşî'nin şerhi *en-Nizâmî*

ile, Dehli 1907; Ahmed b. Abdülhak ed-Dihlevî'nin *en-Nâmî* adlı şerhiyle, Dehli 1326). Fukaha arasında kabul görerek elden ele dolaşan bu derli toplu ve özlü eser, tanınmış bazı Hanefî âlimleri tarafından da şerhedilmiştir. Sayıları onu aşan bu şerhler arasında başlıcaları şunlardır: Hüseyin es-Siğnâkî'nin *el-Vâfi*; Abdülazîz el-Buhârî'nin *Gâyetü't-tahkîk* (*et-Tahkîk* veya *Şerhu'l-Müntehabi'l-Hüsâmî*); Emîr Kâtib el-İtkânî'nin *et-Teb-yîn* ve Hâfızüddin en-Nesefî'nin şerhi. Bunlardan Abdülazîz el-Buhârî'nin şerhi basılmış olup (Leknev 1871, 1876) diğerleri yazma halindedir. Emîr Kâtib'in şerhi Sâbir Nâsir Mustafa Osman, Nesefî'nin şerhi de Salim Ögüt tarafından edisyon kitiği yapılarak neşre hazırlanmıştır (bk. bibl.).

Ahsikesî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Miftâhu'l-uşûl*, *Gâyetü't-tahkîk*, *Değâ'îku'l-uşûl ve't-tebyîn*.

BİBLİYOGRAFYA :

Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğiyye*, Haydarâbâd 1332, II, 120; İbn Kutluboğa, *Tâcü't-terâcim*, Bağdat 1962, s. 57; Taşköprizâde, *Mevzûâtü'l-ülûm*, I, 635, 640, 729; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1848-1849; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 188; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 123; Serkîs, *Mu'cem*, I, 406, 538; Brockelmann, *GAL*, I, 474; *Suppl.*, I, 654; Ziriklî, *el-A'lam*, VII, 255-256; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, XI, 253; Sâbir Nâsir Mustafa Osman, *et-Tebiyîn li-Kuvâmidîn Emîr Kâtib el-İtkânî* (doktora tezi, 1400/1980), Ezher Üniversitesi; Salim Ögüt, *Şerhu Hâfıziddin en-Nesefî li-Kitâbi'l-Müntehab fi usûli'l-mezheb* (doktora tezi, 1408/1988), Mekke Ümmülkurâ Üniversitesi, s. 8-17; B. Spuler, "Akẖsikaṯ", *El*² (İng.), I, 330.

MUSTAFA UZUNPOSTALCI

AHSİKET

(bk. AHSİKES).

AHSAP

(أخشاب)

Güzel sanatların çeşitli alanlarında kullanılan bir malzeme.

Kelimenin aslı, Arapça haşebin (ağaç, kereste) çoğulu olan ahsâbdır ve "herhangi bir imalâtta kullanılmak amacıyla ve yakılmamak üzere ağaçtan kesilmiş yapı malzemesi, kereste" anlamına gelir. Ağacın günlük hayatta kullanılmaya başlaması mimarlık, sanat tarihi ve el sanatlarında ahsap işçiliğinin doğmasına yol açmıştır.